

Arbeids og inkluderingsdepartementet

Postboks 8019 Dep

0030 OSLO

Vår dato: 05.03.2009

Vår ref.:

Deres ref: 200806068

Høring om arbeid og omsorg – Forslag til lovendringer med sikte på å bedre mulighetene til å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver

Norges Handikapforbund (NHF) vil takke for anledningen til å gi merknader til høringen. NHF arbeider for full likestilling og samfunnsdeltakelse for mennesker med funksjonsnedsettelse. NHF mener prinsipielt at det offentlige har ansvaret for helse- og sosiale tjenester. NHF mener også at disse tjenester må styrkes og ikke svekkes. En godt utbygget helse- og sosialtjeneste er en forutsetning for et godt samfunn. Gode helse- og sosiale tjenester bidrar også til et godt arbeidsliv og samfunnsdeltakelse. I den grad pårørende velger å yte pleie- og omsorgsoppgaver er det fordi den enkelte ønsker det, og ikke fordi pleie- og omsorgsoppgaver er et privat anliggende. For disse pårørende må regelverket være tilpasset slik det er mulig å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver.

Arbeidsdeltakelse er en viktig forutsetning for å oppnå likestilling, samfunnsdeltakelse og forhindre fattigdom. NHF mener at personer som drar omsorg for barn med funksjonsnedsettelse må sikres levelig inntekt og fulle rettigheter etter Lov om folketrygd. Pleiepengene er inntektssikring og den viktigste ordningen for yrkesaktive pårørende til barn med livstruende eller svært alvorlig sykdom når det gjelder deres mulighet for å kombinere arbeid og omsorg, og beholde tilknytning til arbeidslivet. Det er viktig å understreke at det er relativt få som omfattes av denne rettigheten, de har en særdeles krevende hverdag og yter en betydelig privat omsorg av avgjørende samfunnsmessig betydning. Pleiepengeordningen må fungere slik at den dekker deres behov. Det er avgjørende at regelverket gir mulighet for å selv bestemme hvilke løsninger som til enhver tid er best, og dette vil bidra positivt til Regjeringens målsetting om størst mulig arbeidsdeltakelse.

Når det gjelder forslagene til lovendringer som har til sikte å bedre mulighetene for pårørende til å kombinere arbeid med pleie- og omsorgsoppgaver for voksne ønsker NHF å påpeke utfordringene vi ser i dette. NHF tolker forslagene om å tilrettelegge for at flere skal kunne kombinere arbeid og omsorg som et tveegget sverd. På den ene siden er det slik at når

offentlige helse og sosiale tjenester svikter, får yrkesaktive familiemedlemmer dobbelt arbeid når de må bistå nære pårørende med omsorgsoppgaver som det offentlig har ansvar for. Vi ser at oppgavene som handler om helse- og sosialtjenester som det offentlig er pålagt til å gi, gjøres også om til et spørsmål om omsorg, og spørsmålet om hvem som har ansvar for helse- og sosiale tjenester oppgaver gjøres om til et individuelt ansvar. Det betyr i praksis at arbeidsoppgaver som det offentlige i dag har plikt og ansvar for, i større grad overføres til familiemedlemmer, uten lønnskompensasjon. Dette selv om at det understrekes at varige omsorgsbehov skal dekkes av offentlige tjenester

Kommentarer til forslagene

1. Gradering av pleiepenger ned til 20 prosent

NHF stiller seg positive til departementets forslag om mulighet for å gradere pleiepenger ned til 20 prosent i motsetning til dagens begrensning på 50 prosent. For yrkesaktive pårørende til barn med funksjonsnedsettelse er dette en viktig rettighet som sikrer at foreldrene får inntektssikring og kan delta i arbeidslivet i den utstrekning det er mulig å forene med pleie og omsorgsoppgaver. Muligheten for ytterligere gradering av pleiepenger åpner for at de som kan jobbe mer (periodevis eller varig) enn 50 prosent får muligheten til det. Dette er selvsagt positivt i og med at de får en større grad av tilknytning til arbeidslivet, og derav også gjør det lettere å komme tilbake til arbeid når det er mulig. I tillegg til at det vil bli en bedre ordning for den omtalte målgruppen, ser vi det som viktig at en ytterligere gradering av pleiepenger gir muligheten til å omfatte flere pårørende til barn med funksjonsnedsettelse. Endring i pleiepengeordningen kan bidra til at flere klarer å kombinere arbeid og omsorg uten å bli utslitt og forhindre arbeidsuførhet.

For de som har rett på pleiepenger over lengre tid, og hvor barna har gode og mindre gode perioder slik at behovet for prosentvise pleiepenger varierer, er det imidlertid avgjørende at ordningen med graderte pleiepenger er fleksibel og kan endres uten for mye byråkrati. NHF er opptatt av at det etableres gode rutiner og ordninger slik at det blir en forutsigbar og godt fungerende ordning også i praksis. Det må være enkelt og forutsigbart hvordan foreldrene kan gå fra f.eks. 80 prosent til 50 prosent til 30 prosent. Det er en realitet at byråkratiet rundt saksbehandling av pleiepenger kan utfordre hverdagen for mange. Vi minner om at det ikke kan planlegges om og når barnet får en forverret tilstand, og ordningen må være enkelt og trygg å håndtere i praksis for de pårørende.

Vi ser det som nødvendig at det kan gis forhåndstilsagn på pleiepenger der det er åpenbart at dette vil gjelde for en lengre periode. Dette er viktig også med hensyn til å opprettholde en god relasjon med arbeidsgiver. I tillegg må det i *etterkant* av en mer ustabil/stabil periode kunne meldes inn hvor mye jobb pårørende har kunnet utføre. Der det foreligger en velfungerende Individuell Plan regner vi med NAV har ansvar for at pleiepengeordningen beskrives med tanke på rutiner for hvordan det skal praktisk håndteres på en forutsigbar, trygg og best hensiktsmessig måte for den det gjelder.

NHF mener:

- **Vi støtter departementets forslag om mulighet for å gradere pleiepenger til 20 prosent.**
- **Pleiepengeordningen må være fleksibel for pårørende i h t gradering av prosent arbeid – pleie/omsorg.**
- **Det må gis forhåndstilsagn, og vedtak over lengre tid i de tilfeller der det er hensiktsmessig.**

2. Rett til fortsatt ytelse i en overgangsperiode etter at pleie av barn er opphørt fordi barnet dør.

NHF ser det som positivt at det åpnes for rett til fortsatt ytelse i en overgangsperiode der barnet dør, men har merknader til målgruppen som omfattes og overgangsperiodens lengde.

Hjelpestønad

NHF stiller seg bak forslaget om at foreldre med ansvar for tilsyn og pleie av barn som har mottatt forhøyet hjelpestønad med høyeste sats i minst tre år får rett til ytelse etter at behovet for tilsyn og pleie har opphørt fordi barnet dør. Vi mener imidlertid at det må åpnes for at andre kan få det ved behov. Det vil for eksempel være tilfeller hvor pårørende som har hatt langvarig omsorg for barn med store funksjonsnedsettelse dør før de har mottatt høyeste sats hjelpestønad i tre år. NHF mener det er urimelig at disse tilfellene skal utelates fra å kunne motta ytelse i en overgangsperiode, og anbefaler at det åpnes for at de som har mottatt forhøyet hjelpestønad sats tre også omfattes av retten.

Departementet vurderer i dette forslaget hvilke målgrupper som skal motta hjelpestønad i en overgangsperiode, og i denne forbindelse påpekes det at opphør av forhøyet hjelpestønad ved fylte 18 år er en situasjon som pleieyter vil ha mulighet for å tilpasse seg. NHF vil knytte til en kommentar om hva som i realiteten skjer når barnet blir 18 år. Pårørende har ingen omsorgsplikt når personen blir 18 år, men for mange pårørende er realiteten at personen fremdeles er under deres omsorg. Realiteten er at pårørende har samme omsorgsoppgave, mister stønad og inntektssikring og står fremdeles uten mulighet for å komme tilbake eller ut i arbeid. Dette er for mange en ikke-ønsket situasjon, og konsekvensen er at de står i en ytterligere ekstrem situasjon hvor muligheten for å delta i arbeidslivet igjen utsettes i enda lengre tid. NHF har forventinger til at NAV vil være med å kanalisere dette til sektoransvarlige. Så lenge det offentlige svikter med å ikke klare ta det ansvar de er forpliktet til å ta, mener NHF deres pårørende ikke kan bli ytterligere presset med en mindre økonomisk kompensasjon for det pleie- og omsorgsarbeid pårørende som har omsorg for personer over

18 år yter. For disse pårørende som ønsker seg tilbake i arbeidslivet er ikke omsorgslønn en løsning, og vi ønsker NAV viser betydningen av at dette også er en gruppe som er viktig får komme i arbeid.

NHFs innspill:

- **Hjelpetønad skal kunne ytes i tre måneder etter barnet dør ved mottakelse av forhøyet hjelpetønad sats tre eller fire.**
- **Hjelpetønadsnivået indikerer omfanget av barnets behov for tilsyn, oppfølging, hjelp og pleie. Når tønaden reduserer må det offentlige kompensere tilsvarende slik pårørende får en reell mulighet til å komme i jobb.**

Pleiepenger

- Målgruppe

NHF stiller seg bak forslaget om å utvide retten til pleiepenger etter at langvarig pleiebehov er opphørt ved at barnet dør. Vi mener imidlertid at dette forslaget omfatter en for liten gruppe, og at det i tilfeller kan undergrave hensikten med å bedre pårørendes mulighet for å kombinere arbeid og omsorg. NHF sikter da til kravet om tre år med fulle pleiepenger for å ha denne retten etter omsorgen opphører når barnet dør. Departementet viser til at de som er på graderte pleiepenger har en viss tilknytning til arbeidslivet. NHF mener at de aller fleste av de som mottar pleiepenger og mister sitt barn vil ha behov for å motta pleiepenger i en overgangsperiode. Ved at departementet ønsker å legge til rette for at flere skal kunne kombinere arbeid og omsorg, og åpner for ytterligere gradering av pleiepenger, vil de som f eks klarer å ha 20 prosent tilknytning til arbeidet ekskluderes fra denne retten. Har en mottatt pleiepenger i tre år, hvor delvis hatt 80 prosent pleiepenger, virker det urimelig at disse ikke skal omfattes av overgangsperioden.

NHF er av den oppfatning at foreldre til barn med store funksjonsnedsettelse som oppfyller vilkårene for pleiepenger er totalt sett en liten gruppe, med en så særdeles krevende situasjon at det bør være et regelverk som ivaretar flest mulig. Tre år med pleiepenger og hvor barnet dør tilsier at det har foreligget en omfattende omsorgssituasjon. Tre år med mer eller mindre tilknytning til arbeidslivet vil det ofte i seg selv være en utfordring å komme tilbake til.

Når departementet nå legger til rette for endring av regelverket mener vi dette vil favne svært få av de allerede få regelverket omhandler.

- Omfang av tid

Det foreslås at rett til pleiepenger og forhøyet hjelpetønad skal foreligge i tre måneder etter at pleieforhold opphører som følge av pleiemottakers død. NHF har vanskelig for å forstå at det

menes at en tre måneders overgangsperiode vil kunne dekke behovet for tilpasning, og særlig vanskelig å forstå dette har vi når gruppen som foreslås er de som har mottatt fulle pleiepenger i minst tre år. Å restituere seg fra langvarig fysisk og psykisk slitasje kan ta lang tid. Det er ikke slik at personer som over lang tid har vært utsatt for ekstremt dobbelt arbeid og følelsesmessig press kan rask gå inn i ny jobb. En periode på tre måneder kan bli kort. NHF mener det bør derfor åpnes for en individuell vurdering, med en stønadsperiode på inntil seks måneder.

NHF mener:

- **Pleiepenger må ytes i en overgangsperiode til de som også har mottatt graderte pleiepenger de siste tre år.**
- **Pleiepenger i en overgangsperiode må kunne ytes i inntil seks måneder.**

3. Forslag om permisjonsrett inntil 10 dager uten lønn.

Departementet viser til FAFOs undersøkelse som viser at flertallet av de som yter bistand til voksne familiemedlemmer ønsker mer fleksibilitet med hensyn til arbeidstid, samt ha muligheten til å jobbe hjemme. Mange må bruke ferie, permisjon og sykedager for å hjelpe foreldre. NHF understreker at privat omsorg må ytes fordi det er den enkeltes ønske, og skal ikke "presses" på den enkeltes pårørende fordi det offentlige ikke klarer følge opp. Vi har også innledningsvis gitt uttrykk for utfordringer vi ser i forhold til dette punkt. Regelverket må på den ene siden ikke legge opp til at det offentlige legger byrden på nære pårørende, samtidig må regelverket åpne opp for at det favner de som trenger det. Det vises også til St.meld. nr. 25 (2005 – 2006) hvor fremtidsutfordringene med knapphet på omsorgsytere beskrives, videre beskrives her den store samfunnsmessige betydningen pleie og omsorg utført av nærstående har. NHF ønsker å understreke at i den grad nærstående skal yte pleie og omsorg må denne lønnes ut fra hva den er verdt.

NHF mener på bakgrunn av dette at en rett til permisjon, uten lønn, i inntil 10 dager for å yte omsorg overfor nære pårørende ikke er tilstrekkelig. Vi ser at mer arbeid overføres til familien uten økonomisk kompensasjon. Vi mener også at situasjonen for de som ikke har råd kan bli enda mer presset, og det letter ikke arbeidsbelastningen/slitasjen for denne gruppen. Det er en fare for at det blir et økt press for mange som ikke har et annet alternativt hvis den offentlige helse- og sosialtjenesten svikter. Ordningen blir forbeholdt god for de som har råd til å kombinere arbeid og omsorg. NHF frykter at det forventes at pårørende tar ut permisjon, og at ikke alle har helse eller råd til å ta tunge omsorgsoppgaver.

Når det gjelder de pårørende som har omsorgen for personer med funksjonsnedsettelse over 18 år mener NHF at dette forslaget kan føre til en forverring av dagens vanskelige situasjon. Denne problematikken vet vi at departementet er godt kjent med, og er knyttet til omsorgspengeytelsen som opphører etter 18 år. Foreldrene har ingen omsorgsforpliktelse ved fylte 18 år, men mange personer med funksjonsnedsettelse bor hjemme enten fordi det er for tidlig å flytte i egen bolig, eller det kan være manglende boligtilbud i kommunene. Mange av

disse kan ikke være alene hjemme om de blir syke. De kan ønske å ha med pårørende i kontakt med undersøkelse, behandling eller møte med offentlige etater. I praksis er det foreldrene som er hjemme med disse når de ikke kan være på skole eller i arbeid. I dette forslaget foreslås det rett til 10 dager ulønnet permisjon, og disse pårørende omtales ikke i forhold til denne utfordring i høringsutkastet. NHF er redd for at dette medfører et ytterligere press på disse pårørende hvor det "forventes" at de skal bruke de ulønnede dagene med permisjonsrett. NHF mener det er behov for en permisjonsordning, men at dette må være lønnet permisjon for pårørende som har omsorg for personer med funksjonsnedsettelse over 18 år.

NHF mener:

- **En rett til ulønnet permisjon undergraver både likestilling og kan føre til en forverret og mer presset situasjon for de med dårlig økonomi.**
- **En rett til 10 dagers permisjon må være lønnet.**
- **Pårørende til personer over 18 år som fremdeles er under pårørendes omsorg tvinges til å måtte ta 10 dagers ulønnet permisjon for å utføre nødvendig omsorg. Disse pårørende trenger en permisjonsrett inntil 10 dager med lønn.**

4. Utvidelse av rett til pleiepenger ved hjemmepleie av nære pårørende i terminalfasen fra 20 til 60 dager.

Hvordan omsorgsbegrepet tolkes under dette punktet, kommer ikke klart fram i forslaget. NHF mener at det er viktig å definere hva som menes med omsorg. Omsorgsoppgaver består ofte av fysiske og psykiske krevende arbeid. Det omfatter også dekning av grunnleggende behov. Dette er det offentlige pliktig til å gi og har ansvaret for. En uklar forståelse av hva omsorgsoppgaver er og krever, fører til en undervurdering av at omsorgsoppgaver er et høyst krevende arbeid som bør lønnes etter hva det er verdt for. Hvis myndighetene mener at en yrkesaktiv pårørende skal overta oppgaver som det offentlig har ansvar for når personer i livets slutfase trenger bistand, er NHF prinsipiell uenig i forslaget.

NHF mener:

- **Tiltaket kan lette situasjonen for omsorgsyter under forutsetning at det offentlige utfører de oppgavene de er lovpålagte å gi når en dødssyk person er helt avhengig av bistand.**
- **For NHF er det en forutsetning for dette tiltaket at det offentliges ansvar for grunnleggende tjenester ikke svekkes.**
- **Mottak av pleiepenger må være ønsket av pårørende, og ikke pålagt av det offentlige som innehar plikten.**

Personer som står utenfor arbeidslivet etter langvarig pleie av nære pårørende.

Når det gjelder departementets uttalelser og vurderinger av personer som står utenfor arbeidslivet etter langvarig pleie av nære pårørende, og behovet for bistand for å komme i arbeid og inntektssikring, ønsker NHF å komme synspunkter på departementets vurdering. Målgruppen er foreldre som har hatt omsorg for et svært sykt eller funksjonshemmet mindreårig barn over en lang periode. Departementet mener at det ikke er behov for å etablere særskilte kvalifiseringstiltak for denne gruppen, fordi dette behovet vil være dekket gjennom kvalifiseringsprogram jf. Sosialtjenesteloven § 5A. Vi leser:

”Formålet med kvalifiseringsprogrammet er å gi personer som over en lengre periode har hatt en svak tilknytning til arbeidsmarkedet en mulighet til å komme i arbeid. Tilbudet er ment for personer som har behov for tett og forpliktende bistand og oppfølging. Selv om ikke alle deltakere vil nå målet om å komme i arbeid, vil deltakelse i programmet kunne bidra til bedre livskvalitet og funksjonsevne. Innføring av en standardisert inntektssikring, som er knyttet til deltakelse i programmet, likner en lønnsytelse, og kan bidra til økt verdighet og selvfølelse.”

Videre ser vi at rett til kvalifiseringsprogram forutsetter at

a) søkeren har gjennomgått en arbeidsevnevurdering,

b) tett og koordinert bistand gjennom deltakelse i programmet vurderes som hensiktsmessig og nødvendig for å styrke vedkommendes mulighet for deltakelse i arbeidslivet, og

c) arbeids- og velferdsforvaltningen kan tilby et tilpasset program.

Programmet skal inneholde arbeidsrettede tiltak og arbeidssøking og kan inneholde andre tiltak som kan være med på å støtte opp under og forberede overgang til arbeid.

Med andre tiltak menes opplæringstiltak, motivasjonstrening, mestringstrening og lignende. Det kan settes av tid til helsehjelp, opptrening, egenaktivitet m.v.

NHF mener at denne stønaden er ment for en annen målgruppe enn omtalt ovenfor. Målet er å komme i jobb/aktivitet, og er primært en kortvarig stønad på ett år. Den kan utvides til to, og i særlige tilfeller utvides videre. NHF er av den oppfatning at en stønad til gjeldende målgruppe må gi reelle muligheter for utdanning/omskolering. Det vil kunne gi en solid arbeidskvalifisering, og vi ser da en mer sammenfallende likhet med overgangstønad for enslige forsørgere.

NHF mener:

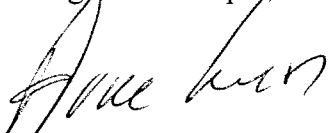
- **Formålene i ytelsen overgangsstønad til enslige er mer sammenfallende med målgruppens behov enn kvalifiseringsprogrammet.**
- **Stønaden må gi reelle muligheter for solid utdanning/omskolering**

Det offentlige har ansvar for å yte helse og sosialtjenester, og at den offentlige helse- og sosialtjenesten rustes opp til å ivareta dette ansvaret. Når det gjelder å tilrettelegge for at yrkesaktive kan kombinere eget arbeid med omsorgsarbeid, må dette være i begrenset omfang, og høyst frivillig og gi like muligheter for alle.

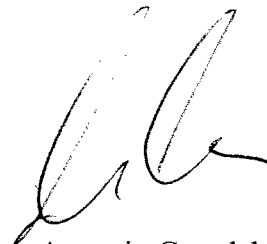
I et forslag som tar sikte på å bedre yrkesaktives muligheter til å kombinere arbeid med pleie og omsorgsoppgaver mener NHF at det er avgjørende at pårørende har et reelt valg om å yte sine nærmeste bistand. Det offentlige skal ikke legge opp til at omsorg som skal ivaretas av det offentlige blir et privat anliggende. Videre må omsorgsarbeidets verdi gjenspeiles i regelverket, og gi en reell økonomisk kompensasjon. NHF mener at et for stort press i kombinasjon av omsorg og arbeid er svært belastende, og kan medføre at omsorgsgiver selv blir syk og utmattet. En tilknytning til arbeidslivet kan i ytterste konsekvens faktisk svekkes med å overføre flere oppgaver til yrkesaktive.

Når det gjelder personer over 18 år som fremdeles er under pårørendes omsorg ser vi ikke at forslaget inneholder tiltak som bedrer deres pårørendes situasjon til å kombinere arbeid og omsorg. Faktisk vil forslaget der de innbefattes, 10 ulønnede permisjonsdager, oppleves som en forverret situasjon i forhold til at det forventes at de bruker disse dagene. Dette gir igjen en ytterligere økonomisk forverret situasjon, og kan føre til et ytterligere press i forhold til arbeidsgiver.

Med vennlig hilsen
Norges Handikapforbund

Arne Lein
Forbundsleder

Arnstein Grendahl
Ass. generalsekretær